

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ІШКІ ІСТЕР МИНИСТРЛІГІ
БӘРІМБЕК БЕЙСЕНОВ атындағы ҚАРАҒАНДЫ АКАДЕМИЯСЫ

Заң институты

Жалпы білім беретін пәндер кафедрасы

«ПО қызметкерлерінің кәсіби этикасы» курсы бойынша дәріс

**ІШКІ ІСТЕР ОРГАНДАРЫНЫҢ ЖЕКЕ МАМАНДЫҚТАР
ҚЫЗМЕТІНІҢ ІЗГІЛІКТІ-ЭТИКАЛЫҚ НЕГІЗДЕРІ.**

Қарағанды
2016

Дәрісті жалпы білім беретін пәндер кафедрасының аға оқытушысы, заң ғылымдарының магистрі, полиция майоры М.Е. Уалиев дайындады.

Дәріс жалпы білім беретін пәндер кафедрасының ПӘС отырысында қарастырылды. 2016 жылғы 3 мамырдағы №9 хаттама.

Дәріс кафедра отырысында талқыланды және бекітілді. 2016 жылғы 24 мамырдағы №19 хаттама.

Пікір берушілер: Н.Е. Елікбаев – ф.ғ.д., «Болашақ» Қарағанды Академиясы жалпы білім беретін пәндер кафедрасының профессоры;

Оспанова Г.С. – з.ғ.к., «Болашақ» Қарағанды Академиясы заң пәндері кафедрасының профессоры.

Б.Б. Кошегулов – з.ғ.к., Қазақстан Республикасы ІІМ Б.Бейсенов атындағы Қарағанды академиясы қылмыстық құқық және криминология кафедрасының доценті.

Дәріс жоспары:

Кіріспе

1. Құқық қорғау органдары қызметкерінің қызметіндегі ізгілік негіздері.
2. Ар-намыс кодексі құқық қорғау саласындағы жұмыскер қызметінің ізгілікті-кәсіптік негізі ретінде.

Қорытынды

Кіріспе.

Құқық қорғау органдары қызметінің негізгі мәні олардың атауынан айқын көрінеді: бұл мемлекеттің маңызды конституциялық міндеті- адам мен азаматтың құқықтары мен бостандықтарын қорғауды және сақтауды жүзеге асыру. Олардың басқа да қалған функциялары — қоғамдық тәртіпті сақтау, меншікті қорғау, қылмыстылықпен күрес, қоғамға қарсы бағытталған құбылыстардың алдын алу және тағы да басқа маңызды міндеттің элементтері. Құқық қорғау органдарының өзі де мемлекеттің элементі, оның негізгі құрылымдарының бірі- белгілі бір қоғамның өалыпты өмір сүруін ұйымдастыратын, әлеуметтік нормалар мен қатынастардың жүйесі ретінде құқықтың кепілі қызметін атқаратын билік құрылымы болып табылады.

Құқық қорғау органдары өз қызметін жүзеге асыруда мынадай негізгі әдістерді қолданады: құқық бұзушылықтардың алдын алу және ерекше жағдайларда тікелей зорлау нысанын иеленетін мәжбүрлеу санкцияларын қолдану. Жоғарыда келтірілген анықтамадан көрініп тұрғандай, «биліктік күш» түсінігі құқық қорғау органдары қызметінің негізгі сипаттамасы болып табылады.

Құқық қорғау органдарының қызметі туралы нақты білмейтін тұлғалар бұл жұмыстың адамгершілік мазмұны туралы ойланбайды да. Қарапайым, бұл қызметке қатысы жоқ адамның көзқарасы бойынша бұл құрылымдар тек қорқыту және зорлау құралдарын ғана қолданады. Олардың ойынша, бұл саладағы талаптар- осы құралдарды қолдану қабілетіне қойылатын талаптар. Олар құқық қорғау органдары қызметкерінің жұмысында төмендегідей адамгершілік қасиеттердің ерекше роль атқаратынын білмейді де: адалдық, адамдарға деген махаббат, әділеттілік, батылдық, қоғам алдындағы өз әрекеттері үшін жоғары жауаптылық. Қызметкерде аталған қасиеттердің бар

болуы оның кәсібилігінің міндетті өлшемі болып табылады. Олардың бойында осы қасиеттерді тәрбиелеуге басшылардың, қызметтік ұжымдардың барлық іс-әрекеттері бағытталған. Қызметтің бұл жағына талаптарды қоғам да, қызметтік құжаттар да қояды.

Сол себепті де құқық қорғау органдары қызметкерлерінің өз әрекеттерінің қаншалықты әділ екендігі жөнінде тұрақты түрде ойлануы заңды да. Мұндай жағдайда өз әрекеттеріне заң тұрғысынан ғана емес, сонымен қатар, адамгершілік, ар-ұят тұрғысынан да баға бере алған қызметкерді ғана жоғары кәсібилік ерекшелендіреді.

Бүкіл әлемде мемлекеттік қызметтің кәсіпкерлікке қарағанда пайдасы азырақ екендігі белгілі. Алайда, қоғамның саған билікті бергенін сезіну, мемлекеттік қызметтің кейбір артықшылықтары белгілі бір материалдық шығындардың орнын толтырады. Қоғамды, мемлекеттік қызметкерлерді сыйлау – қоғамның рухани және адамгершілік жағдайының, мемлекеттің тұрақтылығы мен беріктілігінің маңызды көрсеткіші.

Әрине, қызметтің негізгі мәні болып заңға қызмет ету табылады. Алайда, бұл жерге ескеріп өтетін бір жайт, заң өз бетімен мақсат болып табылмайды, ол қоғамның игілігі үшін қызмет етеді. Қоғам заңды әділеттіліктің, яғни, қоғам мен мемлекеттің қалыпты өмір сүруін қамтамасыз ететін жоғары адамгершілік бастаманың көрінісі деп таныған жағдайда ғана ол игілік болып саналады.

Егер азаматтар заңды әділетсіз, адамгершілік пен адамдыққа қарсы деп тапса, онда оны орындау қарама-қайшы, яғни, қоғамды тұрақсыздандыратын нәтижеге алып келеді. Заң- қасиетті ережелер. Сол себепті де, құқық қорғау органдары қызметкерлерінің қасиетті міндеті болып қандай жағдайда болмасын заңға қайшы әрекеттер жасамау болып табылады. Сонымен қатар, құқық қорғау органдарының басты міндеттерінің бірі болып өзінің қызметтік борышын орындау, басқаша айтқанда, заң талаптарын орындауда, оның нәтижесі адамгершілік сипатта болатындай және әлеуметтік әділеттілік талаптарының өмірге енуіне жағдай жасайтындай қызмет ету.

Сонымен құқық қорғау органдары қызметкері тұрақты түрде қоғам мен өзінің қызметтік құрылымының адамгершілік тұрғыдан бір-біріне әсер теу саласында қызмет атқарады. Бір жағынан ол қоғамның адамгершілік тәрбиешілік әсерін сезінеді, екінші жағынан, ол өзі азаматтарға тәрбиелік етеді: егер оның заң талаптарын орындауы әлеуметтік әділеттілік ісіне қызмет етсе және адамдар терең адамгершілік сипатта деп сезінсе, оның

тәрбиелік әсері оң сипатта болады, ал егер азаматтар бұл әрекеттерді әділетсіз және адамгершілікке қарсы деп қабылдаса- кері әсері тиеді.

1. Құқық қорғау органдары қызметкерінің қызметіндегі ізгілік негіздері.

Мемлекеттік қызмет атқару қоғам мен мемлекет тарапынан ерекше сенім білдіру болып табылады және мемлекеттік қызметшілердің адамгершілігіне және моральдық-этикалық бейнесіне жоғары талаптар қояды. Қоғам мемлекеттік қызметші өзінің барлық күш-жігерін, білімі мен тәжірибесін атқаратын кәсіби қызметіне жұмсайды, өзінің Отаны - Қазақстан Республикасына адал да қалтқысыз қызмет етеді деп сенім білдіреді. Қазақстан Республикасы мемлекеттік қызметшілерінің ар-намыс кодексі "Мемлекеттік қызмет туралы" 1999 жылғы 23 шілдедегі Қазақстан Республикасының Заңына, "Сыбайлас жемқорлыққа қарсы күрес туралы" 1998 жылғы 2 шілдедегі Қазақстан Республикасының Заңына және жалпы қабылданған моральдық-этикалық нормаларға сәйкес Қазақстан Республикасы мемлекеттік қызметшілері мінез-құлқының негізгі стандарттарын белгілейді.

Мемлекеттік органдардың басшылары, орталық атқарушы органдарда - орталық атқарушы органдардың жауапты хатшылары немесе белгіленген тәртіппен орталық атқарушы органдардың жауапты хатшыларының өкілеттіктері жүктелген лауазымды тұлғалар, ал орталық атқарушы органдардың жауапты хатшылары немесе көрсетілген лауазымды тұлғалар болмаған жағдайда - орталық атқарушы органдардың басшылары Қазақстан Республикасы мемлекеттік қызметшілерінің ар-намыс Кодексінің мәтінін мемлекеттік органдардың ғимараттарында баршаға көрінетіндей жерлерге орналастыруды қамтамасыз етеді.

1. Мемлекеттік қызметшілер өз қызметінде:

1) Қазақстан Республикасы Президентінің саясатын жақтауға және оны дәйекті жүзеге асыруға, өзінің іс-әрекетімен мемлекеттік биліктің беделін нығайтуға, мемлекет мүдделерін қорғауға; Қазақстанның беделін түсіретін іс-әрекеттер жасауға жол бермеуге;

2) Конституцияны бұлжытпай сақтай және Қазақстан Республикасының заңдарына, Қазақстан Республикасы Президентінің актілеріне және Қазақстан Республикасының өзге де нормативтік-құқықтық актілеріне сүйене отырып, заңдылықтар қағидаттарын басшылыққа алуға;

3) азаматтардың құқықтарын, бостандықтары мен заңды мүдделерін сақтау мен қорғауды қамтамасыз етуге, адамның және азаматтың құқықтары

мен бостандықтарын бұзуға бастайтын іс-әрекеттерге жол бермеуге;

4) Қазақстан халқының бірлігі мен елдегі ұлтаралық татулықты нығайтуға жәрдемдесуге;

5) мемлекеттік және еңбек тәртібін бұлжытпай сақтауға, өзінің қызметтік міндеттерін адал, әділ де сапалы атқаруға, ол үшін өзінің жұмыс уақытын тиімді пайдалануға;

6) жоғары кәсіби жұмыс үшін барлық күш-жігерін жұмсауға, қойылған міндеттерді шешудің оңтайлы және үнемді әдістерін қолдануға, сеніп тапсырылған мемлекеттік мүліктерге ұқыппен қарап, оны ұтымды әрі тиімді пайдалануға;

7) сыбайлас жемқорлық көріністеріне қарсы тұруға;
8) мемлекеттік қызмет мүдделеріне залал келтіретін іс-әрекетті болдырмауға; мемлекеттік қызметшінің жеке мүдделерін қозғайтын мәселелер жөнінде шешімдер қабылдауға қатысы бар адамдардың қызметіне араласпауға;

9) кәсіпкерлік қызметке араласуға және жекелеген шаруашылық субъектілерінің мүдделерін сүйемелдеуге жол бермеуге;

10) қызметтік ақпаратты пайдакүнемдік және өзге де жеке мақсаттарға пайдалануға жол бермеуге;

11) қызметі жоғары немесе төмен тұрған не өзімен қызмет немесе жұмыс бойынша өзге де тәуелділіктегі адамдармен ақшалай немесе өзге де мүліктік сипаттағы құмар ойындарға қатыспауға;

12) мемлекеттік функцияларды орындаумен байланысты жеке және заңды тұлғалардан сыйлықтар қабылдау немесе қызметін пайдалану фактілеріне жол бермеуге;

13) заңмен белгіленген жағдайлардан басқа, қазақстандық немесе шетелдік жеке және заңды тұлғалар есебінен мемлекетішілік және шетелдік туристік, емдеу-сауықтыру және өзге де сапарларға шақырулардан бас тартуға;

14) өзінің іске көзқарасымен және жеке мінез-құлқымен ұжымда орнықты және жағымды моральдық-психологиялық жағдай туғызуға ықпал етуге;

15) мемлекеттік органдардың тиімді жұмыс жасауына және мемлекеттік қызметшілердің қызметтік міндеттерін тиісінше орындауына бөгет болатын іс-әрекеттерге қарсы тұруға;

16) кадрларды жерлестік және жеке өзіне берілгендік белгілері бойынша іріктеу мен орналастыру жағдайларына жол бермеуге;

17) басқа мемлекеттік қызметшілер тарапынан қызмет этикасы нормаларын бұзу фактілеріне жол бермеуге және жолын кесуі;

18) өзінің қызметтік міндеттерін атқару кезеңінде киім киюдің іскерлік стилін ұстануға тиіс.

19) 2. Азаматтармен және заңды тұлғалармен қарым-қатынастарда мемлекеттік қызметшілер:

1) азаматтардың мемлекет институттарына сенімін нығайтуға ықпал етуге;

2) қарапайымдылық танытуға, өзінің лауазымдық жағдайын, соның ішінде көлік, сервис және өзге де қызметтерді алу кезінде, баса көрсетпеуге және пайдаланбауға;

3) өзінің іс-әрекеттерімен және шешімдерімен қоғам тарапынан негізді сынға ұшырамауға, сынағаны үшін қудалауға жол бермеуге, оған төзімділікпен қарауға, оң сын-ескертпелерді кемшіліктерді жою мен өзінің кәсіби қызметін жақсарту үшін пайдалануға;

4) өтініштерді қарау кезінде төрешілдік пен сөзбұйдаға салу көріністеріне жол бермеуге, олар бойынша белгіленген мерзімде қажетті шаралар қолдануға;

5) шығу тегіне, әлеуметтік, лауазымдық және мүліктік жағдайларына, жынысына, нәсіліне, ұлтына, тіліне, дінге қарым-қатынасына, сеніміне, тұрғылықты жеріне немесе кез келген өзге де жағдайларға қарамастан адамның және азаматтың ар-намысы мен қадір-қасиетін құрметтеуге;

6) жалпы қабылданған моральдық-этикалық нормаларды сақтауға, мемлекеттік тілге және басқа тілдерге, Қазақстан халқының салттары мен дәстүрлеріне құрметпен қарауға;

7) сыпайы және әдепті болуға тиіс.

3. Өзіне бағынысты қызметкерлері болатын мемлекеттік қызметшілер:

1) бағынысты қызметкерлердің міндеттері мен қызметтік өкілеттіктерінің көлемін олардың атқаратын лауазымдарына сәйкес дәл айқындауға, бағынысты қызметкерлерге анық орындай алмайтын өкімдер бермеуге және олардан қызметтік міндеттерінің шеңберінен тыс тапсырмалар орындауды талап етпеуге;

2) бағынысты қызметкерлеріне қатысты негізсіз айыптауларға, дөрекілік фактілеріне, адамдық қадір-қасиетін кемсітуге, жөнсіздікке жол бермеуге;

3) бағынысты қызметкерлерді құқыққа қайшы теріс қылықтар немесе жалпы қабылданған моральдық-этикалық нормалармен үйлеспейтін іс-әрекеттер жасауға мәжбүр етпеуге тиіс.

Мемлекеттік орган қызметінің мәселелері бойынша көпшілік алдында оның басшысы немесе мемлекеттік органның бұған уәкілеттік берілген лауазымды тұлғалары сөйлейді.

Мемлекеттік қызметшілер мемлекеттік қызметтің беделіне нұқсан келтірмей, пікірталасты әдепті түрде жүргізуі тиіс.

5. Мемлекеттік қызметшілер мемлекеттік саясат және қызметтік ісінің мәселелері жөніндегі өз пікірін, егер ол:

1) мемлекет саясатының негізгі бағыттарына сәйкес келмесе;
2) жариялауға рұқсат етілмеген қызметтік ақпараттарды ашатын болса;

3) мемлекеттік лауазымды тұлғаларының атына әдепке сай емес сөздер айтудан тұрса, көпшілік алдында білдіруге тиіс емес.

4. Мемлекеттік қызметшінің атына коммерциялық ұйымдарды басқаруы және кәсіпкерлік қызметпен айналысуы, біреудің мүдделерін сүйемелдеуі жөнінде негізсіз көпшілік алдында айыптау болған жағдайда, ол тиісті түрде мұндай айыптауларды теріске шығаратын ақпаратты жариялауға тиіс.

5. Мемлекеттік қызметшіні сыбайлас жемқорлық жасаған деп көпшілік алдында айыптаған жағдайда, ол бұл айыптауларды теріске шығару, соның ішінде сот арқылы теріске шығару шараларын қабылдауы керек.

6. Мемлекеттік қызметшілердің Қазақстан Республикасы мемлекеттік қызметшілерінің ар-намыс Кодексін сақтауы олардың қызметтік борышы болып табылады.

7. Қазақстан Республикасы мемлекеттік қызметшілерінің ар-намыс Кодексінде көзделген талаптарды бұзғаны үшін мемлекеттік қызметшілер Қазақстан Республикасының заңнамасында белгіленген тәртіппен жауапкершілікке тартылуы мүмкін.

8. Мемлекеттік органның ұжымы мемлекеттік қызметшіні қызметке тағайындау және қызметтен босату құқығы бар лауазымды тұлғаның шешімі бойынша мемлекеттік қызметшінің Қазақстан Республикасы мемлекеттік қызметшілерінің ар-намыс Кодексін сақтамау фактісін қарап, қараудың нәтижесі бойынша қоғамдық мін таға алады.

2. Ар-намыс кодексі құқық қорғау саласындағы жұмыскер қызметінің ізгілікті-кәсіптік негізі ретінде.

Прокуратура органдарының қызметкерлеріне қойылатын жалпы талаптар:

1. Прокуратура органдарының қызметкерлері мемлекет, қоғам және азаматтар алдындағы жауаптылықты сезіне отырып, олар:
 - 1) Қазақстан Республикасының Конституциясын заңдарын және өзге де нормативтік құқықтық актілерін бұлжытпай сақтауға;
 - 2) Қазақстан Республикасы Президентінің саясатын жақтауға және оны дәйекті жүзеге асыруға, өзінің іс-әрекетімен мемлекеттік биліктің беделін, азаматтар мен қоғамның мемлекет институттарына сенімін нығайтуға ықпал етуге;
 - 3) адамның және азаматтың құқықтарын, бостандықтарын мен заңды мүдделерін, мемлекет және қоғамның, заңды тұлғалардың заңмен қорғалатын мүдделерін сақтау мен қорғауды қамтамасыз етуге, оларды бұзуға бастайтын іс-әрекеттерге жол бермеуге;
 - 4) шығу тегіне, әлеуметтік, лауазымдық және мүліктік жағдайларына, жынысына, нәсіліне, ұлтына, тіліне, дінге қарым-қатынасына, сеніміне, тұрғылықты жеріне және өзге де жағдайларға қарамастан адамның және азаматтың ар-намысы мен қадір-қасиетін құрметтеуге;
 - 5) Қазақстан Республикасының, мемлекеттік биліктің және прокуратура органдарының беделін түсіретін іс-әрекеттердің жасалуына жол бермеуге;
 - 6) Қазақстан халқының бірлігі мен елдегі ұлтаралық татулықты нығайтуға жәрдемдесуге;

7) мемлекеттік тілге және басқа тілдерге, Қазақстан халқының салттары мен дәстүрлеріне құрметпен қарауға;

8) жалпы қабылданған адамгершіліктің қағидалары мен нормаларын сақтауға, қызметте және тұрмыста жоғары парасат пен мәдениеттің үлгісі болуға ұмтылуы тиіс.

2. Қызметтік міндеттерін жүзеге асырумен байланысты прокуратура органдарының қызметкерлеріне қойылатын талаптар:

2. Прокуратура органдарының қызметкерлері өздерінің қызметтік іс-әрекетінде:

1) өз қызметін адалдық, әділдік және турашылдықпен жүзеге асыруға, прокурорлық қадағалаудың тиімділігін арттыруға, заңдылық пен құқықтық тәртіпті нығайтуға;

2) кез-келген заң бұзушылықтарды, олардың себептері мен жағдайларын анықтауға және жоюға, бұзылған құқықтарды қалпына келтіруге заңмен қарастырылған барлық шараларды қабылдауға;

3) өзінің кәсіби қызметінде мемлекеттік және қызметтік мүдделерді жеке мүддесінен жоғары ұстауға;

4) сыбайлас жемқорлық құқық бұзушылықтың жасалуына жол бермеуге, сыбайлас жемқорлыққа қарсы тұруға, кімнен туындағанына карамастан оның кез-келген көріністеріне төзбеуге;

5) өздеріне мәлім болған сыбайлас жемқорлық құқық бұзушылық жағдайлары туралы, сондай-ақ сыбайлас жемқорлық құқық бұзушылық жасауға итермелеу мақсатында қандай да бір адамдардың өтініштер білдіру фактілері туралы прокуратура органдарының басшыларына дереу хабарлауға;

6) Қазақстан Республикасының заңдарымен белгіленген тыйым салуларды және шектеулерді, сондай-ақ прокуратура органдарында қызмет атқарумен байланысты талаптарды бұлжытпай сақтауға;

7) мүдделер қақтығысының алдын алуға және реттеп отыруға байланысты Қазақстан Республикасының заңнамасымен көзделген шараларды қабылдауға;

8) мемлекеттік құпиялардың, қызметтік немесе заңмен қорғалатын басқа мәліметтердің жариялануына жол бермеуге, басқа адамдар тарапынан мұндай фактілерді жасаудың жолын кесуге;

9) өтініштерді шынайылықпен, біліктілікпен, төрешілдік пен сөзбұйдаға жол бермей қарауға және Қазақстан Республикасының заңнамасымен белгіленген мерзімде қажетті шараларды қолдануға;

10) әріптестері және басқа мемлекеттік қызметшілер тарапынан қызметтік әдеп нормаларын бұзу фактілерінің жолын кесуге;

11) қызметтік, әскери және еңбек тәртібін сақтауға, Қазақстан Республикасы прокуратура органдары қызметкерлерінің Антына адал болуға,

прокуратура органдарының беделін және имиджін арттыруға, өзінің кәсіби ар-намысын қорғауға;

12) қоғам тарапынан сынға ұшырамауға, сынағаны үшін қудалауға жол бермеуге, сын-ескертпелер негізді болған жағдайда оны кемшіліктерін жою үшін пайдалануға тиіс;

13) моральдық-психологиялық тұрғыдан ұстамды және төзімді болуға, субординацияны сақтауға, әріптестерімен тілектестік қарым-қатынаста жүруге, азаматтар және заңды тұлғалармен қарым-қатынас жасауда сыпайылық пен ұқыптылық танытуға;

14) нысанды киім киюдің тәртібін сақтауға, өзінің сыртқы келбетімен жалпы қабылданған іскерлік әдеп стандарттарына сәйкес келуге тиіс.

3.Прокуратура органдары қызметкерлеріне қызметтен тыс уақытта қойылатын талаптар

3.Прокуратура органдарының қызметкерлері қызметтен тыс уақытта:
1) теріс қоғамдық пікірталас тудыратын әрекеттерге жол бермеуге, олардың атағына нұқсан келтіруі мүмкін мінез-құлықтардан тартынып жүруге;

2) қарапайымдылық танытуға, өзінің лауазымдық жағдайын баса көрсетпеуге және пайдаланбауға;

3) прокуратура органының қызметкері жоғары атағына нұқсан келтіретін кез-келген жеке қарым-қатынастарға бармауға;

4) кәсіби міндетін атқарудың шынайылығы мен мінсіздігіне ықпал етуі мүмкін іскерлік және қаржылық қарым-қатынастардан тартынып жүруге.

4.Ұйымдастыру-билік ету өкілеттігі берілген прокуратура органдары қызметкерлеріне қойылатын талаптар:

4.Ұйымдастыру-билік ету өкілеттігі берілген прокуратура органдарының қызметкерлері:

1) бағынысты қызметкерлерге анық орындай алмайтын өкімдер бермеуге және олардан қызметтік міндеттерінің шеңберінен тыс тапсырмалар орындауды талап етпеуге;

2) бағынысты қызметкерлерге қатысты негізсіз тәртіптік жауаптылыққа тартуға, жұмыстан шығаруға, қызметі бойынша жоғарылауда кедергі жасауға, сыныптық шендер мен әскери атақтар беру, аттестациядан өту кезінде кәсіби, іскерлік және жеке қасиеттерін шынайы бағаламау фактілеріне, дәрекілікке, адамдық қадір-қасиетін кемсітуге, жөнсіздікке жол бермеуге;

3) бағынысты қызметкерлерді құқыққа қайшы теріс қылықтар немесе жалпы қабылданған моральдық-этикалық нормалармен үйлеспейтін теріс қылықтар жасауға мәжбүр етпеуге;

4) бағынысты қызметкерлердің Қазақстан Республикасының сыбайлас жемқорлыққа қарсы заңнамаларын сақтауына жеке бақылауды қамтамасыз етуге, сыбайлас жемқорлықтың көріністерінің алдын-алу бойынша уақытылы және түпкілікті шараларды қабылдауға;

5) қатардағы қызметкерлер арасында сыбайлас жемқорлыққа қарсы күресте белсенді көмек көрсететін бағынысты қызметкерлерді қудалаудан қорғау және оларды ынталандыру шараларын қабылдауға;

6) бағынысты қызметкерлердің осы Кодекстің талаптарын сақтауды қамтамасыз етуге, оның бұзылу фактілеріне қағидаттық тұрғыдан назар аударып, кінәлі адамдардың жауаптылығы туралы мәселені шешуге;

7) бағынысты қызметкерлерді жоғары деңгейдегі жалпы және кәсіби мәдениетке тәрбиелеуге, осы Кодекстің талаптарын бұлжытпай сақтаудың үлгісін көрсетуге тиіс.

5.Прокуратура органдары қызметкерлеріне көпшілік алдында сөйлеу кезінде қойылатын талаптар:

5. Прокуратура органдары қызметінің мәселелері бойынша көпшілік алдында оның басшылары немесе бұған уәкілеттік берілген лауазымды тұлғалары сөйлейді.

Қызметкерлер прокуратура органдарының беделіне нұқсан келтірмей, пікірталасты әдепті түрде жүргізуге тиіс.

6. Прокуратура органдарының қызметкерлері мемлекеттік саясат және қызметтік ісінің мәселелері жөніндегі өз пікірін, егер ол:

- 1) мемлекет саясатының негізгі бағыттарына сәйкес келмесе;
- 2) жариялауға рұқсат етілмеген қызметтік ақпараттарды ашатын болса;
- 3) жеке және заңды тұлғалардың атына әдепсіз сөздер айтудан тұрса, көпшілік алдында білдіруге тиіс емес.

7. Прокуратура органының қызметкерін сыбайлас жемқорлық жасаған деп көпшілік алдында негізсіз айыптаған жағдайда, ол бұл айыптауларды теріске шығару, соның ішінде сот арқылы теріске шығару шараларын қабылдауы қажет.

8. Прокуратура органдары қызметкерлеріні талаптарын білуі мен сақтауы олардың міндеті және прокуратура органдарында қызмет атқарудың шарты, сондай-ақ олардың іскерлік және моральдық-этикалық қасиеттерін бағалау белгілерінің бірі болып табылады.

9. Прокуратура органдарының қызметкерлері заңда көзделген талаптарды бұзғаны немесе орындамағаны үшін Қазақстан Республикасының заңнамаларымен белгіленген тәртіпте жауапкершілікке тартылады.

Этика ұғымы ең алғаш рет көне гректермен қалыптасты. Бұл ғибрат туралы философиялық оқу ғана емес, сонымен қатар, белгілі ортада немесе кәсіби топта қабылданған принциптердің жиынтығы да. Сот этикасы – бұл судья сот төрелігі мақсатына қол жеткізу үшін басшылыққа алуы қажет мінез-құлықтың моральдық ережесінің жиынтығы. Судьялардың әділдігі, тәуелсіздігі, алалықсыздығы туралы көптеген халықаралық құжаттарда – Жалпыға бірдей Адам құқығы декларациясында, БҰҰ-ның сот органдарының тәуелсіздігі туралы негізгі принциптерінде айтылады. Осы және басқа да халықаралық құжаттар сот жүйесінің жұмыс істеуінің негізгі принциптерін қалыптастырады, мыналарды қоса алғанда:

- Тәуелсіздік;
- Дәйектілік;
- Әділдік және сатылмайтындық;
- Этика нормаларын сақтау;
- Теңдік;
- Құзыреттілік және ынталық.

Қазақстанның судьялар этикасы кодексі 1996 жылғы желтоқсанда Фемида қызметкерлерінің бірінші съезінде қабылданды. Сосын ол пысықталды және қазір судьялар 2001 жылы жасалған құжаттың жаңа редакциясын басшылыққа алады. Судьялар мінез-құлқының негізгі принциптері осылайша анықталды:

- Судья мінез-құлықтың жоғары стандарттарын белгілеуге және сот тәуелсіздігі мен оған деген құрметті нығайту үшін қолдануға талпынуы тиіс.

- Әрбір судья сот билігінің тәуелсіздігі мен ар-намысын құрметтеуі және өзінің қызметінің кез-келген түрінде оның лауазымының беделін түсіретін жағдайды болдырмауы тиіс.

- Судья сот билігінің құрметі мен мәртебесін сақтаушы болып табылады.

Қорытынды.

Кодекске сәйкес, судья өз сертіне берік болуы, заңды мүлтіксіз сақтауы және оның алалықсыздығы мен адалдығына күмән келтірмейтіндей етіп ұстауы тиіс. Судья өз отбасына, қоғамдық және өзге де байланыстарға өзінің қызметіне ықпал етуін болдырмауы тиіс. Ол өзінің зайып жұбайының, жұбайының және өзінің асырауындағы басқа да тұлғалардың материалдық мүдделері туралы ақпараттануы тиіс.

Судья заңға және арына сәйкес фактілерді мұқият белгілеуге ғана сүйене отырып, шешім қабылдануы тиіс. Сот талқылауы кезінде судья сөзбен немесе іс-әрекеттерімен қандай да бір иландыруға немесе жеткіліксіз әділдікке әсер етуге құқығы жоқ, сондай-ақ процеске қатысушы тұлғаларды бұны істеуге де жол бермеуі тиіс. Судья өзінің қызметі нәтижесінде алған құпия ақпаратты ашуға немесе өз мақсатында пайдалануға құқығы жоқ.

Жұмыстан тыс судья өзін-өзі оның туралығы мен әділдігіне күмән келтіруге негіз болмайтындай етіп ұстауы тиіс. Оның іс-әрекеті судья атына кір келтірмеу және сот билігінің беделін түсірмеуі тиіс.

Судья шек қойылмастан оқытушы, ғылыми немесе өзге де шығармашылық қызметпен айналысуға және бұл үшін тиісті сыйақы алуға құқығы бар. Судьяның мұндай қызметі, кәсіби біліктілігін арттыру түрінің бірі ретінде, қолдауға ие болуы және ынталандырылуы тиіс. Алайда, судья депутат қызметін атқаруға және кәсіпкер болуға құқығы жоқ.

Егер судья Кодекстің ережелерін бұзса, онда сот қауымдастығы органдары кінәліге қатысты тәртіптік сипатқа ие шаралар қолдану туралы мәселені қоя алады.

Әдебиеттер:

1. Қазақстан Республикасының Конституциясы. 1995 ж. (өзгерістер мен толықтырулар 2011 ж.).
2. Н.Ә. Назарбаевтың Қазақстан халқына Жолдауы. «Қазақстан - 2050» стратегиясы: қалыптасқан мемлекеттің жаңа саяси бағыты». Астана, 2012 жылғы 14 желтоқсан.
3. Назарбаев Н.Ә. Ғасырлар тоғысында. – Алматы, 1996
4. 2015 жылғы 18 қарашадағы Қазақстан Республикасының «Жемқорлыққа қарсы күрес туралы» Заңы.
5. «Қазақстан Республикасының құқық қорғау қызметі туралы» 2014 жылғы 29 желтоқсандағы Заңы. (өзгерістер мен толықтырулар).
6. Қазақстан Республикасы Президентінің 29.12.2015 жылғы «Қазақстан Республикасы мемлекеттік қызметшілерінің этикалық кодексі» туралы №153 Жарлығы.
7. Қазақстан Республикасының Президенті Н.Ә. Назарбаевтың «100 нақты қадам» Ұлт жоспары. 2015 жылғы 20 мамыр.
8. Қазақстан Республикасының Президенті – Ұлт Көшбасшысы Н.Ә. Назарбаевтың Қазақстан халқына «Қазақстан жаңа жаһандық нақты ахуалда: өсу, реформалар, даму» атты жыл сайынғы Жолдауы. Астана, 30.11.2015 ж.
9. Ғабитов Т.Х. Заңгер этикасы. Оқу құралы. – Алматы, 2004
10. М.Е. Уалиев. Заңгердің кәсіптік этикасы. Оқу құралы. – Қарағанды, 2012 жыл.